

ФРАНЦУЗЬКА МОВА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ FOS: СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ

У зв'язку з процесом євроінтеграції в Україні постійно зростає попит на висококваліфікованих працівників із достатньо високим рівнем володіння іноземною мовою. Цей попит стосується не лише підготовки фахівців з іноземної філології, але й з інших галузей знань (гуманітарних, технічних тощо). Розвиток співпраці України з франкомовними країнами у різних культурно-освітніх, економічних і соціально-політичних сферах можливий лише за наявності франкомовних українських спеціалістів. Викладання іноземних мов зазнало різних змін, пов'язаних з розробкою численних методик і різними підходами до їх вивчення. На сьогодні традиційне вивчення французької мови (без урахування особливостей спеціальності того, хто її вивчає) відходить на другий план, віддаючи першість вивченню іноземної мови для забезпечення цілей та потреб цільової аудиторії. У статті зроблено спробу висвітлити появу особливого підходу до вивчення французької мови – FOS (*français sur objectifs spécifiques*), визначено основні етапи його розвитку, зважаючи на їх особливості, окреслено сучасний стан і перспективи розвитку цього підходу. Увагу звернено й на основні труднощі, пов'язані з викладанням і вивченням французької мови у рамках FOS.

Ключові слова: французька мова для особливих цілей, етапи розвитку, цільова аудиторія, мова спеціальності, труднощі викладання FOS.

Постановка наукової проблеми та її значення. Французька мова набула важливого статусу міжнародної мови ще на початку XVIII століття, і хоча з часом вона втратила свою першість на користь англійської, німецької, іспанської, а в XXI столітті й китайської мов, однак її вивчення актуальне й сьогодні. Водночас, саме зміщення французької мови на другий план на світовій арені стало поштовхом до пошуку нових сфер її застосування, зокрема в науці й техніці. Оскільки викладання французької мови як іноземної (FLE – *français langue étrangère*) не відповідало наявним на той час потребам, виник новий підхід до її викладання для різних спеціальностей з урахуванням потреб цільової аудиторії та її специфіки (вік, рівень володіння мовою тощо) – FOS (*français sur objectifs spécifiques*). Дослідження появи і поетапного розвитку FOS дасть можливість зрозуміти специфіку цього підходу та забезпечити ефективне викладання французької мови для конкретної спеціальності.

Актуальність розвідки зумовлена розвитком французько-українського співробітництва у різноманітних сферах, що, своєю чергою, передбачає підготовку кваліфікованих фахівців.

Мета статті – проаналізувати процес розвитку нового підходу до вивчення французької мови (FOS) та його сучасний стан, визначити основні труднощі під час викладання та вивчення французької мови для особливих цілей.

Об'єктом дослідження є новий підхід до вивчення французької мови для спеціальних цілей – *français sur les objectifs spécifiques*.

Наукова новизна полягає у спробі систематизовано представити й описати особливості FOS – нового підходу до викладання французької мови.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Цілком закономірно, що чимало французьких дослідників звернули увагу на *français sur les objectifs spécifiques*, серед них К. Карра [3], Д. Леманн [5], Ж. Хольцер [4] та інші, які вивчали особливості цього підходу, розробки навчальних програм [8; 9] та ефективні методи його викладання [6]. Цікавим є дослідження Ж.-М. Манж'янта й Ш. Парпет, присвячене одному з відгалужень FOS – французькій мові для університетських цілей FOU [7]. Крім того, питання щодо викладання FOS для російських студентів на прикладі досить вузької спеціалізації – логістики – розглядає О. Г. Печатнова [2]. Варто звернути увагу й на розвідку Л. І. Морської [1], проведеної в галузі викладання англійської мови для спеціальних цілей, адже цей підхід має спільні риси і для французької, і для англійської мов.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Появу особливого підходу до викладання французької мови дослідники пов'язують передусім

із першим спеціалізованим підручником із французької мови для військових – *le français militaire*. Цей підручник з'явився у 20-х роках ХХ століття, його мета – полегшити взаєморозуміння між солдатами й офіцерами з французьких колоній. Вивчення французької мови в цьому контексті передбачало однаковий рівень володіння французькою у студентів, також до уваги брався діалект, на якому вони розмовляли. Шістдесят уроків цього підручника присвячено, насамперед, вивченню лексики, пов'язаної зі щоденним побутом у казармах, обмундируванням, дієсловами руху, званнями та різноманітною військовою термінологією. Разом із тим, підручник передбачав і загальноосвітній розвиток студентів, зокрема, у таких галузях, як письмо, читання, рахунок, метрична система, основи етикету тощо. Під час занять викладачі застосовували *la méthode directe* – метод, котрий передбачає використання лише іноземної мови у процесі навчання, доповнюючи його жестами та мімікою.

Згодом, на початку 60-х років ХХ століття, французька мова як іноземна втрачає свої позиції на міжнародній арені. Щоб відновити до неї інтерес та забезпечити її застосування в різноманітних галузях, зокрема в науці й техніці, було розроблено новий підхід – *le français scientifique et technique* або *le français de spécialité*. Основний акцент було зроблено на вивчення лексики, найбільш уживаних термінів і виразів, пов'язаних із певною галуззю знань, а цільовою аудиторією були передусім науковці. З огляду на вище сказане, М.-Т. Готьє розробив зразок спеціалізованої мови (*un module de langue de spécialité*), яка поділялась на три основні категорії: точні та природничі науки; гуманітарні науки; мистецтво й літературу, що, своєю чергою, сприяло створенню багатьох спеціалізованих словників. Одна з базових методик цього підходу – *La méthode structuro-globale audio-visuelle* (SGAV), яка мала на меті навчання говорінню та спілкуванню в різноманітних побутових ситуаціях і передбачала три етапи: вивчення основ розмовної мови, вивчення *vocabulaire general d'orientation scientifique* та удосконалення знань французької мови з певної дисципліни, що базувалося на визначеному лексичному мінімумі та на поєднанні звукових і візуальних навчальних матеріалів [9].

У 1975 р. на зміну *le français scientifique et technique* приходив новий етап у розвитку FOS – *le français fonctionnel* (термін запропонував Л. Порше) [4]. *Le français fonctionnel* пов'язаний насамперед із мовленнєвим актом, тобто з комунікативним підходом до вивчення іноземної мови. Цільовою аудиторією стали студенти-іноземці. Він поєднав у собі комунікативний і функціональний підходи та визначав потреби та особливості цільової аудиторії, зміст програм залежно від цілей курсу та з урахуванням комунікативних ситуацій тощо. Основна відмінність *le français fonctionnel* від попереднього підходу – орієнтація на потреби тих, хто вивчає мову, а не на зміст навчальної програми.

Наступним кроком у розвитку FOS став підхід під назвою *français instrumental*, який використовували у Південній Америці у 70-х роках ХХ ст. У межах цього підходу французька мова розглядалась як інструмент, що здатен полегшити розуміння спеціалізованих текстів науковцями та співробітниками університетів. Щодо методологічних особливостей цього підходу, то вони стосувались, перш за все, навчання читання, для чого викладач звертався до аналізу різних одиниць тексту (морфо-синтаксичних, дискурсивних, іконографічних і т. д.). Бралися до уваги й індивідуальні особливості того, хто вивчав мову, його ідеологія, попередні знання, що значно впливало на якість навчання. Перед початком навчання викладач підбирав низку навчальних текстів, зважаючи на рівень володіння французькою мовою та попередні знання студентів із заданої тематики. Розвиток навичок читання мав на меті навчити дорослих студентів якнайшвидшому розумінню спеціалізованих текстів у конкретній галузі, знайомій студенту чи досліднику. Однак цей підхід викликав багато критики, оскільки основна його увага приділялась читанням, а не усному мовленню, тоді як значна кількість спеціальностей (наприклад, туристична галузь, готельна справа) потребували уміння усного спілкування.

Четвертий етап розвитку викладання французької мови для особливих цілей розпочався у 80–90-х роках минулого століття. Він базувався на функціональному та комунікативному підходах, але був зорієнтований на професійну аудиторію та студентів-науковців. Саме на

цьому етапі стало зрозуміло, що потрібно зосередити увагу на потребах та індивідуальних особливостях майбутніх студентів. Потрібно було вивчити потреби цільової аудиторії і трансформувати їх у цілі, зміст і навчальні програми. Термін *le français sur objectifs spécifiques* почали використовувати на початку 90-х років XX століття, який був копією *English for special purposes* (ESP), запропонованого британськими вченими Т. Хатчінсоном і А. Вотерсом [2, 13]. Цей підхід до вивчення французької мови зосереджено на удосконаленні лінгвістичних знань студентів, які мають чітко визначені навчальні цілі (часто обмежені у часі), і він передбачає звернення до комунікативного підходу з елементами аналізу дискурсу. Згідно цієї концепції курси FOS здатні охопити усі сфери використання французької мови, однак найбільшим попитом серед фахівців, які вивчають французьку мову, стали такі види FOS, як *le français des affaires, du tourisme et de l'hôtellerie, le français juridique, le français médical, le français scientifique et technique* та інші.

Оскільки проходження курсу FOS передбачає досягнення студентом певних цілей і розв'язання конкретних задач у межах окремо взятої галузі, то найважливішим його аспектом є практична цінність навчання. Курси FOS покликані допомогти студенту бути конкурентоспроможним на ринку праці та прискорити професійне зростання. Знання та нові можливості, які студенти отримують завдяки спеціалізованим курсам FOS, лише посилюють їхню мотивацію у навчанні, що суттєво відрізняє їх від студентів, котрі просто вивчають французьку мову як іноземну.

На початку XXI століття можна відзначити новий виток у розвитку FOS, особливість якого полягає у пристосуванні до попиту на ринку праці. Мова йде про *le français langue professionnelle* (FLP), який пов'язаний із вузькоспеціальною професійною діяльністю (наприклад, мистецтво флористики чи будівництво). Цей підхід зорієнтовано перш за все на низько кваліфікованих працівників, для яких знання французької мови у своїй вузькій сфері діяльності є справжньою професійною компетенцією, перевагою при наймі на роботу. У цьому випадку курси FLP мають на меті розвиток різноманітних комунікативних компетенцій, які допоможуть працівникові покращити якість спілкування з клієнтами та співробітниками (наприклад, пояснити завдання та спосіб їх виконання тощо).

Крім того, новим відгалуженням FOS є *le français sur objectifs universitaires* (FOU), мета якого – допомогти студентам-іноземцям навчатися у франкомовних країнах. Студент повинен володіти французькою мовою і для побутового спілкування, і для повноцінної наукової комунікації у навчальному закладі (спілкування з викладачами, участь у семінарах і конференціях). Саме тому основні завдання FOU – забезпечити такий рівень володіння французькою мовою, щоб студент був здатний розуміти лекції, вести конспект, читати спеціалізовану літературу, здавати іспити, писати наукові роботи тощо. FOU цікавий і для емігрантів, які вступають у вищі навчальні заклади, щоб отримати диплом міжнародного зразка на підтвердження своїх знань і професійної компетентності [7].

Разом з тим, і викладання, і вивчення FOS пов'язане на сьогодні з певними труднощами. На наш погляд, основною перепоною для якісного викладання FOS є відсутність можливості спеціальної підготовки для викладачів французької мови, які, здебільшого, мають філологічну освіту і недостатньо орієнтуються у потребах цільової аудиторії. Не менш важливий аспект у викладанні FOS – змістове наповнення курсу: оскільки викладач може не достатньо добре орієнтуватись у тій чи тій галузі, то йому важко підібрати необхідні навчальні матеріали без консультації з фахівцями. Ще однією перепоною, пов'язаною із вивченням французької мови для особливих цілей, є обмеженість у часі. Оскільки цільова аудиторія FOS – це студенти чи професійні працівники різних галузей, котрі вивчають французьку мову у вільний від роботи час, то їм досить важко добре готуватись і відвідувати заняття.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, поява нового підходу до викладання французької мови FOS ознаменувала собою зміну вектора викладання іноземної мови: від вивчення французької мови для щоденного спілкування (на що був спрямований

підхід FLE) до орієнтування на потреби цільової аудиторії, що, своєю чергою, позитивно вплинуло на мотивацію студентів. У процесі свого розвитку цей підхід пройшов чотири етапи і на сьогодні представлений двома видами: *le français langue professionnelle*, який зорієнтовано на потреби працівників, та *le français sur objectifs universitaires*, котрий забезпечить необхідні знання з французької мови для навчання у вищих учбових закладах франкомовних країн. Труднощі викладання FOS пов'язані з урахуванням багатьох чинників (при розробці курсу), зокрема з потребою добре орієнтуватись у певній галузі знань. Для тих, хто вивчає французьку мову для спеціальних цілей, труднощі становить недостатня кількість часу для якісної підготовки та відвідування занять. Разом із тим, цей підхід дає можливість фахівцям різних сфер діяльності оволодіти французькою мовою своєї спеціальності на належному рівні.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в опрацюванні та вивченні ефективних методик викладання FOS у різних професійних сферах, у дослідженні та аналізі труднощів, пов'язаних із вивченням фахової французької мови україномовними студентами, розробці програм FOS, підборі необхідних навчальних матеріалів тощо.

Джерела та література

1. Морська Л. І. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP): історія виникнення підходу та його специфіка / Л. І. Морська // Науковий вісник Ужгород. ун-ту. Сер. «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2012. – Вип. 25. – С. 136–138.
2. Печатнова Е. Г. К вопросу о преподавании французского языка для специальных целей / Е. Г. Печатнова // Мир науки и инноваций / World of science and innovation. – 2015. – Т. 11, № 1(1). – С. 12–15.
3. Carras C. Le français sur objectifs spécifiques et la classe de langue / Catherine Carras et d'autres. – Paris : CLE International, 2007. – 208 p.
4. Holtzer G. Du français fonctionnel au français sur objectifs spécifiques / Gisile Holtzer // Le Français dans le monde, CLE international. – 2004. – P. 8–24.
5. Lehmann D. Objectifs spécifiques en langue étrangère : les programmes en question / Denis Lehmann. – Vanves : Hachette FLE, 1993. – 223 p.
6. Mangenot F. Approches méthodologiques actuelles en français sur objectifs spécifiques / François Mangenot // Les cahiers de l'ASDIFLE. – 2003. – No 14. – P. 101–106.
7. Margiante J.-M. Le français sur objectif universitaire / Jean-Marc Margiante, Chantal Parpette. – Presses Universitaires de Grenoble, 2011. – 252 p.
8. Margiante J.-M. Le français sur objectifs spécifiques : de l'analyse des besoins à l'élaboration d'un cours / Jean-Marc Margiante, Chantal Parpette. – Paris : Hachette, 2004. – 160 p.
9. Présentation du FOS [Source électronique] // Le FOS. – Mode d'accès : <http://www.le-fos.com>.

References

1. Morska, L. I. 2012. "Anhliiska Mova dlia Spetsialnykh Tsilei (ESP): Istoriia Vynyknennia Pidkhodu ta Yoho Spetsyfika. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu*, 25: 136–138.
2. Pechatnova, E. G. 2015. "K Voprosu o Prepodavanii Frantsuzskoho Yazyka dlia Spetsyalnykh Tselei". *Myr Nauki i Innovatsyi / World of science and innovation*, 1(1): 12–15.
3. Carras, Catherine, et al. 2007. *Le français sur objectifs spécifiques et la classe de langue : techniques et pratiques de classe*. Paris: CLE International.
4. Holtzer G. 2004. "Du français fonctionnel au français sur objectifs spécifiques : histoire des notions et pratiques". *Le français dans le monde, Recherches et applications: De la langue aux métiers, CLE international et FIPF*, 8–24.
5. Lehmann, Denis. 1993. *Objectifs spécifiques en langue étrangère*. Vanves : Hachette FLE.
6. Mangenot, François. 2003. "Approches méthodologiques actuelles en français sur objectifs spécifiques". *Les cahiers de l'ASDIFLE*, 14 : 101–106.
7. Mangiante Jean-Marc, et Parpette, Chantal. 2004. *Le français sur objectif spécifique : de l'analyse des besoins à l'élaboration d'un cours*. Paris, Hachette.
8. Mangiante, Jean-Marc, et Parpette, Chantal. 2011. *Le français sur objectif universitaire*. Presses Universitaires de Grenoble (PUG).
9. Le FOS. <http://www.le-fos.com>

Хайчевская Татьяна. Французский язык для специальных целей FOS: становление и особенности подхода. В связи с процессом евроинтеграции в Украине постоянно возрастает спрос на высококвалифицированных специалистов с довольно высоким уровнем владения иностранным языком. Этот

спрос касается не только подготовки специалистов по иностранной филологии, но и в других отраслях знаний как гуманитарных, так и технических. Развитие сотрудничества Украины с франкоязычными странами в разных культурно-образовательных, экономических и социально-политических сферах возможно только при наличии франкоязычных украинских специалистов. Преподавание иностранных языков претерпело разные изменения, связанные с разработкой многочисленных методик и разными подходами к изучению иностранного языка. В наши дни традиционное изучение французского языка, без учёта особенностей специальности изучающего иностранный язык, отходит на второй план, уступая первенство изучению иностранного языка для обеспечения его потребностей и целей. В статье сделана попытка высветить появление особенного подхода к изучению французского языка – *français sur objectifs spécifiques*, определены основные этапы его развития, учитывая их особенности, описано современное состояние и перспективы развития этого подхода. Внимание сосредоточено также на основных трудностях, связанных с преподаванием и изучением французского языка в рамках FOS.

Ключевые слова: французский язык для целей, этапы развития, целевая аудитория, язык специальности, трудности преподавания FOS.

Khaichevska Tetiana. French for Special Purposes FOS: Origin and Peculiarities of Approach. Due to the process of European integration in Ukraine the demand for highly qualified specialists, with a fairly high level of language skills is constantly increasing. This demand concerns not only foreign philology specialists, but also specialists in other fields of knowledge as humanities or techniques. The development of Ukraine's cooperation with French-speaking countries in different cultural, educational, economic, social and political spheres is possible only in the presence of the French-speaking Ukrainian specialists. Teaching foreign languages has undergone various changes associated with the development of many methods and different approaches to the study of a foreign language. Nowadays, the traditional study of the French language, without taking into consideration peculiarities of learner specialty, fades into the background, giving way to the studying of a foreign language for learner's needs and purposes. The article is an attempt to highlight the emergence of a special approach to the study of French – *français sur objectifs spécifiques*, identify the main stages of its development, give their characteristics, describe the current state of this approach and perspectives of its development. Also, attention is focused on the main difficulties associated with teaching and learning of the French language within the FOS.

Key words: French for special purposes, stages of development, target audience, professional language, FOS teaching difficulties.

УДК 811.111'272'42'276.6:336.71

Ганна Хацер

ІДЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Присвячено проблемі вивчення фахової термінології, принципів її формування та розвитку залежно від її приналежності до певного виду дискурсу. На прикладі англійської банківської термінології (АБТ) побудовано ідеографічну структуру, що базується на мета-терміні «банк» та організаційній структурі банків, яка містить чотири окремі напрями: малий бізнес, індивідуальний бізнес, приватний бізнес (клієнт), корпоративний бізнес. До структури АБТ зараховано: загально-фінансові терміни, терміни управління активами, кредитні терміни, інвестиційні терміни, терміни міжбанківської діяльності, лізингові терміни та терміни банківських трастів. Для подальшого дослідження номінативних і функціонально-комунікативних особливостей термінології розроблено дослідницьку систему, яка містить п'ять головних етапів: попередній загальний розгляд із використанням описативного методу; виокремлення головних груп термінології дискурсу з погляду когнітивної лінгвістики; з'ясування шляхів утворення термінологічних одиниць певного дискурсу; побудова польового устрою концептокорпусу дискурсу; порівняльний аналіз жанрових різновидів певного виду дискурсу (банківського) та дослідження функціонування термінологічних одиниць у цих жанрах.

Ключові слова: банківська термінологія, мета-термін, дискурс, ідеографічна структура, польовий устрій, концептокорпус.

Постановка наукової проблеми та її значення. В сучасній лінгвістичній науці одне з пріоритетних місць посідає діалектика когнітивного і комунікативного. Це, своєю чергою, дає